

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ
9, 1995**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1998

M. ΤΙΒΕΡΙΟΣ - Ε. ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ - Δ. ΤΣΙΑΦΑΚΗ

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΟ ΚΑΡΑΜΠΟΥΡΝΑΚΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1995:
Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Όπως είναι γνωστό το Πανεπιστήμιό μας ξανάρχισε το 1994, ύστερα από πρόταση της αείμνηστης Ι. Βοκοτοπούλου, τότε προϊσταμένης της ΙΣΤ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, τις ανασκαφικές έρευνες στον αρχαίο οικισμό που βρίσκεται στο Καραμπουρνάκι¹. Ωστόσο η συστηματική έναρξη αυτών των εργασιών μπορούμε να πούμε ότι ουσιαστικά έγινε κατά την περσινή χρονιά (1995) με την οικονομική στήριξη του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης «Θεσσαλονίκη '97» και την εξαιρετη συνεργασία με την ΙΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και πιο συγκεκριμένα με την αλησμόνητη Έφορο Ι. Βοκοτοπούλου και τις αρχαιολόγους της Εφορείας Ελ. Τρακοσοπούλου-Σαλακίδου και Ε. Πουλάκη-Παντερμαλή. Ακόμη είχαμε την αμέριστο συμπαράσταση του Δήμου Καλαμαριάς και προσωπικά του Δημάρχου Θρ. Λαζαρίδη, ενώ όχι ευκαταφρόνητη ήταν και η βοήθεια που μας έδωσε ο Αντιδήμαρχος Στ. Φωτόπουλος. Σημειώνουμε επιπλέον τη σημαντική συνδρομή που μας παρέσχε η τοπογράφος της ΙΣΤ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Ελ. Παπαδημητρίου, μαζί με το συνεργείο της, που συνέχισαν την τοπογράφιση του αρχαιολογικού χώρου, όπως και ο συνάδελφος Γρ. Τσόκας που το 1994 πραγματοποίησε μια γεωφυσική διασκόπηση τμήματος του προς ανασκαφή χώρου. Τέλος, πολύτιμη ήταν η αρωγή που είχαμε από το διοικητικό και εργατικό προσωπικό του Αρχαιολογικού Μουσείου της Θεσσαλονίκης.

Άμεσοι συνεργάτες της ανασκαφής, που άρχισε στις 26-6-1995 και τελείωσε στις 26-7-1995 με συμμετοχή 15 εργατών, ήταν η Ελ. Μανακίδου, διδάκτωρ αρχαιολόγος του Μουσείου Εκμαγείων του Πανεπιστημίου μας και η Δέσπ. Τσιαφάκη, ειδική μεταπτυχιακή υπότροφος. Η πρώτη ήταν υπεύθυνη για τις εργασίες τις σχετικές με την ταξινόμηση, καταγραφή και συντήρηση των κινητών ευρημάτων, ενώ η δεύτερη είχε την εποπτεία των ανασκαφικών τομών. Στην ανασκαφή ουσιαστική βοήθεια προσέφεραν 27 φοιτητές, πτυχιούχοι και μεταπτυχιακοί Τμημάτων Αρχαιολογίας². Για τα σχέδια της ανασκαφής υπεύθυνη ήταν η Φ. Σέρογλου, ενώ για τη φωτογράφιση οι Στ. Φριτζίλας και Κ. Φίλης.

Η έκταση που καταλαμβάνει ο αρχαίος οικισμός είναι ελεύθερη από σύγχρονα

1. Βλ. Μ. Τιβέριος, ΑΕΜΘ 8, 1994, 197 κ.ε.

2. Πιο συγκεκριμένα πήραν μέρος οι μεταπτυχιακοί Αν. Παντή, Κ. Καλλιγά, Αν. Κοντογιώργη, Στ. Γυματζίδης, οι πτυχιούχοι Αλ. Σκίτσα, Αν. Αρβανιτάκη, Δ. Καπλανίδου, Ελ. Παπαγιάννη, Χρ. Χαλαμπάκη, Βασ. Ευαγγελίδης, Κ. Καϊτελίδης, οι φοιτητές Α. Αβραμίδου, Ε. Βούλγαρη, Στ. Γεροστεργίου, Αν. Δαουτοπούλου, Ε. Ευσταθιάδου, Ζ. Καραβασιλειάδου, Μ. Κλεώπα, Κ. Λουμιώτη, Σ. Μπαχογιάννη, Ελ. Μπινάκα, Χ. Παλαμιδά, Κ. Sato, Α. Τρόντζιου, Γ. Μάλλιος, Ν. Πουλακάκης.

κτίρια και ανήκει στο ελληνικό δημόσιο. Έτσι δίνει τη δυνατότητα να ερευνηθεί ο αρχαίος οικισμός απρόσκοπτα και με οριζόντιο τρόπο. Αρχίσαμε λοιπόν τις ανασκαφικές μας εργασίες με στόχο να αποκαλύψουμε καταρχήν τις νεότερες φάσεις του αρχαίου οικισμού. Με βάση τα παραπάνω ανοίξαμε συνολικά είκοσι τομές διαστάσεων 4x4 μ., χωρίς να ξεπεράσουμε σε καμιά το βάθος του 1 μ. Δεν είναι δυνατόν να αναφερθούμε σ' αυτές μία-μία ξεχωριστά. Θα τις πραγματευθούμε συνολικά μνημονεύοντας τα βασικότερα μόνον στοιχεία που μας έδωσαν.

Στην περσινή μας ανακοίνωση είχαμε κάνει λόγο για τις νεότερες επεμβάσεις στον αρχαιολογικό χώρο στο Καραμπουρνάκι, που είναι και πολλές και καταστροφικές για τις αρχαιότητες³. Συνέπεια αυτών φαίνεται ότι έχουν εξαφανιστεί τα νεότερα στρώματα του αρχαίου οικισμού, χωρίς μάλιστα να γνωρίζουμε πόσα. Με βάση τα μέχρι σήμερα ανασκαφικά δεδομένα, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι τα νεότερα οικοδομικά λείψανα που διασώζονται εδώ, χρονολογούνται, με βάση κυρίως την κεραμική, στην υστεροαρχαϊκή εποχή. Αλλά και η φάση αυτή δυστυχώς δεν έχει διασωθεί αδιατάρακτη. Πολλά της στοιχεία έχουν εξαφανιστεί ή διαταραχτεί από τις νεότερες επεμβάσεις. Οι σημαντικότερες απ' αυτές που εντοπίστηκαν κατά τις έρευνες του 1995, και αρκετές από τις οποίες φαίνεται να οφείλονται στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις που υπήρχαν εδώ κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, είναι οι εξής: ορισμένα ορύγματα, κάποιοι λίθινοι τοίχοι και πέτρινοι αγωγοί, ένας μάλιστα από τους οποίους ήταν σκεπασμένος με λαμαρίνες (Εικ. 1), ίσως επειδή το νερό που κυλούσε απ' εδώ το χρησιμοποιούσαν για την ψύξη της γεννήτριας ηλεκτρικού ρεύματος, που βεβαιωμένα ήταν εγκατεστημένη στην περιοχή⁴. Από τα νεότερα κινητά ευρήματα, μερικά από τα οποία ανήκουν ίσως στην ίδια περίοδο, σημειώνουμε συσκευασίες γαλλικών φαρμάκων, αριθμό μετάλλινων σωλήνων και πασσάλων, συρματοπλέγματα, λαμαρίνες, τενεκέδες, ολόκληρες πομπίνες με καλώδια, εξαρτήματα δικύκλων (φτερά, ρόδες), χωνιά, μεντεσέδες, ένα ξύλινο κιβώτιο που περιείχε άμμο. Την εποχή του Μεσοπολέμου και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πρέπει να χρονολογούνται οι 17 και ίσως και περισσότερες ταφές αλόγων που εντοπίσαμε στα 20 σκάμματα και οι οποίες προκάλεσαν σημαντικές καταστροφές στα αρχαία λείψανα. Ένα από τα συνηθισμένα και πιο χαρακτηριστικά ευρήματα των ανασκαφών μας είναι τα σιδερένια πέταλα από τα πεθαμένα ή σκοτωμένα άλογα. (Τα τελευταία τα εντοπίζουμε από την ανεύρεση μιας σφαίρας ανάμεσα στον σκελετό τους). Ως γνωστόν κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου είχε εγκατασταθεί στην περιοχή μονάδα του ελληνικού ιππικού, ενώ και μετά την απομάκρυνσή της και σχεδόν ως στις μέρες μας, στον ίδιο χώρο εθάπτοντο άλογα του Ιππικού Ομίλου Θεσσαλονίκης. Τέλος, εντοπίσαμε και ίχνη από τις ανασκαφικές έρευνες που διεξήγαγε το 1930 ο αείμνηστος καθηγητής του Πανεπιστημίου μας Κ. Ρωμαίος⁵. Π.χ. από το σκάμμα 23-25γ, όπου ήταν εμφανή τα ίχνη των νεότερων επεμβάσεων, προήλθε μεγάλος αριθμός

3. Βλ. Τιβέριος, ό.π. (σημ. 1) (τυπώνεται).

4. Βλ. π.χ. L. Rey, BCH 41-43, 1917-1919, 98 εικ. 80.

5. Κ. Ρωμαίος, στο: Επιτύμβιον Χρήστου Τσούντα (1941) 358 κ.ε.

οστράκων, ως επί το πλείστον, χωρίς κανένα ενδιαφέρον. Είναι προφανές ότι όλα αυτά είχαν ριχτεί εδώ, αφού προηγουμένως είχε γίνει επιλογή τους.

Παρά τις καταστροφικές αυτές επεμβάσεις στον αρχαίο οικισμό, σε ορισμένα σημεία του εντοπίσαμε και αδιατάρακτα στρώματα, που μας επέτρεψαν να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα τόσο ως προς τη χρήση των αποκαλυπτόμενων χώρων όσο και ως προς τη χρονολόγησή τους (π.χ. στο σκάμμα 23-3β). Όπως ήδη αναφέραμε παραπάνω, η νεότερη σωζόμενη φάση του οικισμού χρονολογείται γύρω στο 500 π.Χ., ενώ τα οικοδομικά λείψανα που ήλθαν στο φως ανήκουν, χωρίς αμφιβολία, σε οικιστικές μονάδες. Δεν κατέστη ακόμη δυνατόν να προσδιοριστούν τα όρια και γενικότερα το μέγεθος και το σχήμα μιας οικίας. Ωστόσο αποκαλύφθηκαν ορισμένα ορθογώνια δωμάτια (π.χ. στα σκάμματα 23-3α και 23-3β) (Εικ. 2), ενώ ο εντοπισμός σε κάποια απ' αυτά ικανού αριθμού μεγάλων αποθηκευτικών αγγείων, κυρίως πίθων (π.χ. στο σκάμμα 23-15α), επέτρεψαν να ερμηνευθούν οι χώροι τους ως πιθεώνες (Εικ. 3). Τα αποθηκευτικά αγγεία της φάσης αυτής βρέθηκαν κατά το ήμισυ. Συγκεκριμένα το άνω τμήμα τους είχε αποκοπεί και απομακρυνθεί, προφανώς από τις μεταγενέστερες επεμβάσεις, στις οποίες ήδη αναφερθήκαμε, και μαζί πρέπει να εξαφανίστηκαν και πολλά από τα δάπεδα της ίδιας φάσης. Άλλωστε οι σωζόμενοι τοίχοι της φάσης αυτής (πάχους 0,30-0,50 μ. και μέγιστου σωζόμενου ύψους μέχρι 0,75 μ.), φαίνεται να ανήκουν, ως επί το πλείστον, σε υποθεμελιώσεις. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένα λίθινα πλακόστρωτα (από μικρές πέτρες), κάποτε μορφής κάπως κυκλικής και διαμέτρου γύρω στο 1,50 μ., που καταλάμβαναν μικρό μέρος του όλου δωματίου και τα οποία πρέπει να εξυπηρετούσαν διάφορες οικιακές εργασίες⁶. Εντοπίστηκαν σε βάθος 0,20-0,30 μ. και από την άφθονη κεράμωση, συνήθως λακωνικού τύπου, που αποκαλύφτηκε στους χώρους τους, συμπεραίνεται ότι οι τελευταίοι ήταν στεγασμένοι. Ίχνη δαπέδου, πιθανότατα της ίδιας φάσης, εντοπίστηκαν και σε βάθος γύρω στα 0,15 μ. στο σκάμμα 23-3δ, όπου και αποκαλύφτηκε ένας μεγάλος τετράγωνος παρόλιθος, πλευράς 0,74 μ. και ύψους 0,25 μ., που σώζει στην επάνω επιφάνειά του ίχνη τόρμου μέγιστου μήκους 0,37 μ.

Αλλά και τα οικοδομικά λείψανα που ήλθαν στο φως κάτω από τη νεότερη αυτή φάση φαίνεται ότι ανήκουν επίσης σε οικιστικά σύνολα. Συγκεκριμένα βρέθηκαν και εδώ πιθεώνες με μεγάλα αποθηκευτικά αγγεία, κυρίως ευρύστομα αλλά και στενόστομα πιθάρια, όπως και αμφορείς. Τα αγγεία μάλιστα αυτά συμβαίνει να μας σώζονται ολόκληρα ή σχεδόν ολόκληρα. Ορισμένων το ύψος ξεπερνά το 1,50 μ. και αρκετά βρέθηκαν με το κυκλικό σχιστολιθικό καπάκι τους στη θέση του. Από την κεραμική, η φάση αυτή πιθανότατα χρονολογείται γύρω στα μέσα του 6ου αι. π.Χ., ενώ ένας αμφορέας τύπου SOS που ανήκει στον πιθεώνα του σκάμματος 23-15α, πρέπει να χρονολογείται στις αρχές του 6ου αι. π.Χ. Σε χώρους της ίδιας φάσης πρέπει ίσως να ανήκουν και ορισμένα δάπεδα, με πιο χαρακτηριστικό αυτό που αποκα-

6. Π.χ. εδώ θα «έστηναν» τον φούρνο για το ψήσιμο του ψωμιού. Πρβλ. και J. N. Coldstream, Γεωμετρική Ελλάδα (1997) 261 (μτφρ. Ευρ. Κεφαλίδου), όπου ανάλογες κατασκευές ερμηνεύονται ως «πιθανόν θεμελιώσεις σιταποθηκών».

λύφτηκε σε βάθος γύρω στα 0,80 μ. στο σκάμμα 23-5δ. Αποτελείται από μικρές κροκάλες και έχει μέγιστο σωζόμενο μήκος 2,40 μ. και πλάτος 0,70 μ.

Τελειώνοντας με τα αποτελέσματα των περσινών ανασκαφικών μας ερευνών θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι στα βαθύτερα σημεία κάποιων σκαμμάτων εντοπίστηκαν ίχνη από ακίνητα και κινητά λείψανα ακόμη παλιότερων εποχών. Για παράδειγμα, στο σκάμμα 23-15α και σε βάθος γύρω στα 0,80 μ., εντοπίστηκε υστερο-γεωμετρική κεραμική, ενώ στο σκάμμα 22-93δ και σε βάθος γύρω στα 0,50 μ., ευδιάκριτη πρωτοκορινθιακή κεραμική.

Από τα κινητά ευρήματα ασφαλώς η πολυπληθέστερη και σημαντικότερη ομάδα είναι αυτή της κεραμικής. Η συντριπτική της ποσότητα ανήκει κυρίως στους αρχαϊκούς χρόνους, δε λείπει ωστόσο και κεραμική του 5ου αι. π.Χ., ενώ, όπως ήδη έχουμε πει, υπάρχουν και ορισμένα όστρακα γεωμετρικών χρόνων. Εκτός από τα όστρακα που ανήκουν σε κεραμική καθημερινής χρήσης, σημαντική είναι και η ποσότητα της λεγόμενης κεραμικής «πολυτελείας». Όσον αφορά την εργαστηριακή προέλευση της κεραμικής αυτής η ποικιλία της είναι αξιοπρόσεκτη. Κυρίως υπάρχουν όστρακα κορινθιακά (Εικ. 4), αττικά, Ανατολικής Ελλάδας και ανάμεσά τους και χιώτικα και πολλά ντόπια. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει σ' έναν αξιοπρόσεκτο αριθμό οστράκων που φέρουν εμπορικά graffiti (Εικ. 5), ενώ το πιο ενδιαφέρον εύρημα ήταν τα όστρακα ενός αμφορέα που φέρει εγχάρακτη καρκική εμπορική επιγραφή⁷ (Εικ. 6). Από τα υπόλοιπα ευρήματα σημειώνουμε ακόμη ένα πήλινο γυναικείο κεφαλάκι πρώιμης κλασικής εποχής.

Δυστυχώς η αποθήκευση των ευρημάτων της ανασκαφής μας σ' έναν εξαιρετικά μικρό χώρο, δεν επέτρεψε την ως τώρα φωτογράφησή τους. Ας ελπίσουμε ότι η επισκευή του πάνω ορόφου του εγκαταλειμμένου στρατιωτικού κτηνιατρείου που πρόθυμα παραχώρησε η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, με τη σύμφωνη γνώμη του Δήμου Καλαμαριάς, στο Πανεπιστήμιό μας για τις ανάγκες της ανασκαφής, δε θα αργήσει να πραγματοποιηθεί, οπότε οι συνθήκες εργασίας μας στο Καραμπουρνάκι θα βελτιωθούν ριζικά⁸.

Ασφαλώς τα μέχρι σήμερα ανασκαφικά δεδομένα από το Καραμπουρνάκι μας βεβαιώνουν ότι εδώ έχουμε το πιο σημαντικό πόλισμα του Θερμαϊκού Κόλπου κατά την αρχαϊκή και κλασική εποχή. Αυτό σε συνδυασμό και με ορισμένα άλλα στοιχεία που έχουν αναφερθεί σε παλιότερες εργασίες μας, μας κάνουν να πιστεύουμε ότι ερευνούμε τον βασικό πυρήνα της αρχαίας Θέρμης⁹. Τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα του πολιτισμού αυτού, που η σπουδαιότητά του οφείλεται ασφαλώς στο ότι διέθετε το σημαντικότερο λιμάνι στη νευραλγική αυτή θέση του μυχού του Θερμαϊκού Κόλπου, αποδεικνύουν, εκτός από την πλούσια σε ποσότητα κεραμική πολυτελείας διάφορων

7. Το εύρημα αυτό αποτέλεσε το αντικείμενο της ανακοίνωσης του Μ. Τιβέριου στο Έκτο Διεθνές Συμπόσιο για την αρχαία Μακεδονία που έγινε στη Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1996. Βλ. Μ. Τιβέριος, Αρχαία Μακεδονία, Έκτο Διεθνές Συμπόσιο (τυπώνεται).

8. Οι εργασίες επισκευής του επάνω ορόφου στο κτίριο αυτό έχουν ήδη περατωθεί.

9. Κυρίως βλ. Μ. Τιβέριος, στο: Μνήμη Δ. Λαζαρίδη, Πόλις και χώρα στην αρχαία Μακεδονία και Θράκη, 1990, 77 κ.ε. και ΑΕΜΘ 1, 1987, 247 κ.ε.

πρωτοποριακών εργαστηρίων της αρχαίας Ελλάδας και ο αριθμός των εμπορικών συμβόλων που βρέθηκαν χαραγμένα πάνω σε πήλινα όστρακα. Ανάμεσά τους, χωρίς αμφιβολία, ξεχωρίζει η σπάνια καρική επιγραφή. Η παρουσία Καρών στον Θερμαϊκό Κόλπο, που επιβεβαιώνεται και από ορισμένα άλλα πρόσφατα ευρήματα της περιοχής¹⁰, αν και αμαρτύρητη από τους αρχαίους συγγραφείς, δεν πρέπει να μας ξαφνιάζει. Γνωρίζουμε ότι οι Κάρες είχαν στενές σχέσεις με τους Ίωνες και μάλιστα, ορισμένες φορές, μετείχαν μαζί τους σε επιχειρήσεις και εκτός Μ. Ασίας. Επομένως, με δεδομένη την έντονη παρουσία των Ιώνων στον Θερμαϊκό Κόλπο, μπορούμε να πούμε ότι στους Ίωνες αυτούς οφείλεται και η άφιξη Καρών στα μέρη αυτά¹¹.

Στο μεταξύ και τα 25 σκάμματα των ανασκαφών μας, τα 20 των περσινών ερευνών (1995) και τα 5 της ανασκαφής του 1994, καλύφθηκαν, για να προστατευθούν, με μεγάλα καλύμματα από λαμαρίνες. Ευελπιστούμε ότι με τη συνέχιση των εργασιών μας θα αποκαλυφθούν και άλλες άγνωστες πτυχές από την ιστορία αυτού του τόπου και γενικότερα της γύρω περιοχής.

Θεσσαλονίκη,
Πανεπιστήμιο

Μιχάλης Τιβέριος
Ελένη Μανακίδου
Δέσποινα Τσιαφάκη

EXCAVATIONS AT KARABOURNAKI IN 1995:
THE ARCHAIC SETTLEMENT

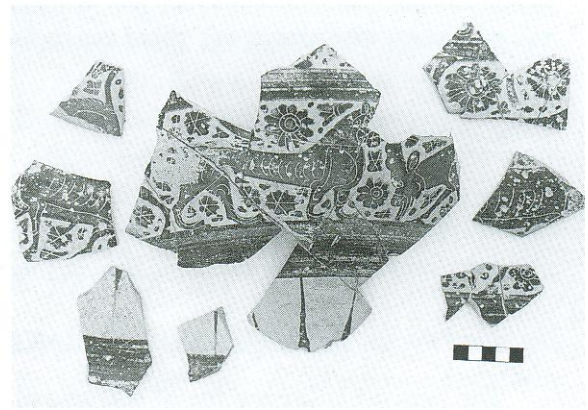
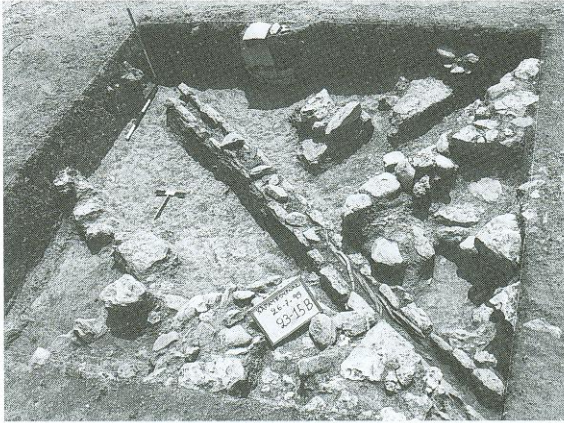
by M. TIVERIOS - E. MANAKIDOU - D. TSIAFAKI

The excavation at the top of the mound, which is on the former Kodra military camp site, continued, with a view to conducting a horizontal investigation of the ancient settlement. A total of 20 trenches, 4x4 m, were dug, and some of them were found to contain remnants of buildings (stone walls and paved floors) from the latest surviving phase of the settlement, c. 500 BC. These are mainly spaces comprising rectangular rooms for habitation and storage. The latter were found to contain large storage vessels, jars and amphoras, many of them in their original positions. Of the military installations that were here, probably during WW I, the 1995 investigations located barrack walls, a water pipe covered with sheet metal, and other building materials. This year again, bones of cavalry horses were found in abundance buried among the ruins of the ancient settlement.

The largest category of movable finds was pottery, predominantly sherds of the Archaic period (7th-6th cc. BC), together with material from the Geometric (8th c. BC) and Classical periods (5th c. BC). Among the inscribed sherds, part of an amphora with a Carian sgraffito inscription is of note. The large numbers and the quality of the movable finds, when viewed in terms of the settlement's sensitive location in the innermost recess of the Thermaic Gulf and certain other factors too, strongly suggest that this township may be identified as ancient Therme.

10. Βλ. Κ. Tzanavari - Α.-Ph. Christidis, *Kadmos* 34, 1995, 13 κ.ε.

11. Αναλυτικότερα βλ. Μ. Τιβέριος, *ό.π.* (σημ. 7) (τυπώνεται).

1. Νεότερος λιθινός αγωγός νερού ανάμεσα στους τοίχους της τομής 23-15β. 2. Τοίχοι που σχηματίζουν οικιακούς χώρους με ορθογώνια κάτοψη στην τομή 23-3α. 3. Πιθεύνας και λείψανα τοίχων στην τομή 23-15α. 4. Αποσπασματικά σωζόμενος μεσοκορινθιακός αμφορέας με ζωφόρους ζώων από την τομή 23-2γ. 5. Θραύσματα χρηστικών αγγείων με εγχάρακτα εμπορικά σύμβολα (graffiti). 6. Τμήμα αμφορέα με εγχάρακτη καρική επιγραφή από την τομή 23-3α.